

Nefnda- og greiningarsvið Alþingis
Utanríkismálanefnd
Austurstræti 8–10
150 Reykjavík

Reykjavík, 21. október 2026

Efni: Umsögn um frumvarp til laga um breytingu á lögum um Evrópska efnahagssvæðið, nr. 2/1993 (bókun 35), 134. mál.

Evrópuhreyfingin styður frumvarpið og mælir með því að það verði samþykkt. Með því yrði bókun 35 við EES-samninginn loks innleidd með fullnægjandi hætti, rúmum þremur áratugum eftir gildistöku samningsins.

EES-reglur sem Alþingi hefur leitt í lög varða daglegt líf fólks og starfsemi fyrirtækja hér á landi. Einstaklingar og fyrirtæki eiga að geta treyst því að réttindi sem leiða af þessum reglum haldi velli gagnvart öðrum lögum fyrir íslenskum dómstólum.

Án skýrrar forgangsreglu ríkir óvissa um hvor reglan gildi þegar innleidd EES-regla stangast á við önnur lög. Sú staða hefur leitt til skaðabótaábyrgðar ríkisins, svo sem í máli Hrd. nr. 236/1999 (Erla María Sveinbjörnsdóttir). Nýlega var ríkið dæmt skaðabótaskyld í máli Hrd. nr. 50/2025 vegna skertra greiðslna úr Fæðingarorlofssjóði til einstaklings sem flutti heim frá öðru EES-ríki. Ríkið hafði áður verið sýknað af kröfu stefnanda, en þar sem það dró í níu ár að breyta lögum nr. 95/2000 um fæðingar- og foreldraorlof til samræmis við fyrri dóma, taldist vanrækslan nægilega alvarleg til að baka því skaðabótaábyrgð. Dómurinn sýnir að um brýnt úrlausnarefni er að ræða. Með samþykkt frumvarpsins yrði þessari óvissu eytt með einfaldri og fyrirsjáanlegri reglu sem samræmist framkvæmd annarra EFTA-ríkja innan EES. Það væri mikilvæg réttarbót fyrir allan almenning á Íslandi.

Bókun 35 hefur verið hluti af EES-samningnum frá gildistöku hans. Með henni skuldbundu EFTA-ríkin sig til að tryggja að réttilega innleiddar EES-reglur gangi framur öðrum settum lögum sem þær stangast á við, óháð því hvort þau lög eru eldri eða yngri. Við lögfestingu samningsins var reynt að mæta þessari skuldbindingu með lögskýringarreglu 3. gr. laga nr. 2/1993, en Hæstiréttur hefur ítrekað staðfest að sú regla feli ekki í sér almenna forgangsreglu.

Samkvæmt EES-samningnum ber Íslandi að gera allar nauðsynlegar ráðstafanir til að efna skuldbindingar sínar. Íslenskur réttur tryggir þennan forgang ekki sjálfkrafa fyrir dómstólum og því er skýr lagaregla nauðsynleg, eins og frumvarpið gerir ráð fyrir.

Eftirlitsstofnun EFTA hóf samningsbrotamál gegn Íslandi vegna þessa árið 2017 og vísaði því til EFTA-dómstólsins í september síðastliðnum. Stofnunin hefur lýst því yfir að hún muni endurmeta málið ef Ísland innleiðir bókunina með fullnægjandi hætti. Samþykkt frumvarpsins er því farsælasta leiðin til að ljúka málinu.

Aðild að EES er einn af hornsteinum íslensks efnahagslífs. Hún tryggir íslenskum fyrirtækjum og launafólki aðgang að innri markaði Evrópu á grundvelli jafnræðis og samræmis. Sá aðgangur byggir á gagnkvæmu trausti um að reglurnar gildi með sama hætti í öllum EES-ríkjum. Ísland á ríkra hagsmuna að gæta sem traustur samningsaðili sem stendur við skuldbindingar sínar.

Frumvarpið tryggir réttaröryggi þeirra sem byggja á EES-reglum, uppfyllir skuldbindingar Íslands samkvæmt EES-samningnum og styrkir stöðu landsins á innri markaði Evrópu. Evrópuhreyfingin hvetur utanríkismálanefnd til að greiða fyrir afgreiðslu málsins og leggur til að frumvarpið verði samþykkt óbreytt.

Virðingarfyllst,

f.h. Evrópuhreyfingarinnar,

Magnús Árni Skjöld Magnússon
formaður Evrópuhreyfingarinnar

Helga Vala Helgadóttir
varaformaður Evrópuhreyfingarinnar

Elvar Örn Arason
stjórnarmaður Evrópuhreyfingarinnar